

Lovecká puška těšínské provenience

Martin Krůl

Ve sbírkách Muzea Těšínska se pod inventárním číslem H 22 878¹ nachází lovecká puška těšínské provenience. Jedná se o loveckou pušku, tzv. dvojku, systému Lefauchaux, která je signována K. WERLIK IN TESCHEN.

Těšínské puškařství má dlouhou tradici. K nejznámějším zbraním, které město Těšín proslavily, patří tzv. těšínsky, které byly rozšířeny po celé Evropě. Jednalo se o lehké lovecké zbraně používané k lovu ptáků a také drobné zvěře, tzv. ptáčnice (něm. Vogelröhre, pol. ptaszniczki). Byly to pušky malé ráže (většinou 8-9 mm), s kolečkovým zámekem s vnějším mechanismem a bohatou výzdobou. K typickým rysům patří zvláštní tvar pažby a zámku a výzdoba, která je tvořena intarziemi se zvířecími a loveckými motivy.² Ačkoliv těšínsky nebyly vyráběny pouze v Těšíně získaly svůj název podle tohoto města. Těšínsky se vyráběly od konce 16. století do 1. poloviny 18. století. Doba největšího rozkvětu produkce těšínské spadá do 17. století, především do období vlády posledních těšínských Piastovců Bedřicha Viléma (1617 – 1625) a Alžběty Lukrécie (1625 až 1653). V době třicetileté války (1618 – 1648) byly procházejícími vojsky rozšířeny po celé Evropě. Těšínsky byly velmi oblíbeny pro svou lehkost, efektnost a láci.

Další dobu rozkvětu těšínské puškařského řemesla v Těšíně představuje 19. století. V této době docházelo po zvýšení poptávky po zbraních členy střeleckého spolku (Schützengesellschaft) a ostrostřeleckého sboru (Scharfschützenkorps) Národní gardy (Nationalgarde), významné byly také zakázky myslivců. Puškaři našli také uplatnění při vojenské posádce umístěné v Těšíně. V Těšíně existovalo několik puškařských dílen, největší proslulost získali ve druhé polovině 19. století dva puškaři – Karl Werlik a Karl Spiegel.

Karl I. Werlik (1813 – 1889) se zabýval výrobou palných, dlouhých i krátkých, zbraní s perkusním zámekem, které se vyznačovaly bohatou výzdobou zámku a damaškovými hlavňemi. Karl I. Werlik složil mistrovské zkoušky v roce 1841. Puškařská dílna se nacházela v zadní části jeho domu na Mincovní ulici (dnes ul. Mennicza, Cieszyn) č. 147. V dílně se zaučovali i jeho synové a jiní pozdější puškaři. Werlikovy zbraně byly známé nejen v Rakousku a Německu, ale také jinde v Evropě. Se svými výrobky se účastnil několika výstav. V roce 1873 vystavoval ve Vídni na

světové výstavě, v roce 1878 v Paříži, kde získal stříbrnou medaili. V roce 1880 se účastnil velké výstavy v Těšíně a v roce 1888 v Opavě na výstavě Umění a uměleckého řemesla, kde obdržel čestný diplom. Největší proslulost získaly jeho lovecké zbraně, dvojky s perkusními zámky, které jsou zastoupeny v muzejních sbírkách nejčastěji. Zvláště velké oblibě se těšily lovecké dvojky systému Lefauchaux z druhé poloviny 19. století. Werlik vyráběl zbraně také pro členy střeleckých spolků, sám byl od roku 1848 členem střeleckého spolku v Těšíně. V 70. letech 19. století pracoval pro pszczyňského knížete Johanna Heinricha XI. von Hochberg.³ V puškařském řemeslu pokračovali také Werlikovi synové,⁴ z nichž Edward a Richard rozšířili dílnu na malou továrnu na zbraně.

Exemplář zbraně ze sbírek Muzea Těšínska pocházející z dílny Karla I. Werlika pochází z doby kolem roku 1860.⁵ Představuje oblíbenou loveckou pušku dvojku se zadním nabíjením systému Lefauchaux, lidově zvanou „lefoška“. Systém Lefauchaux je označení palné zbraně zkonstruované pro náboj typu Lefauchaux. Jednalo se o náboj rozněcovaný kolíčkovou kovadlinkou, náboj měl lepenkový obal a mosazné dno. Na okraji náboje byl umístěn kolíček, jenž způsobil po úderu perkusním kohoutem roznět. Náboj byl pojmenován po svém vynálezci, pařížském puškaři Casimiru Lefauchauxovi (1802 – 1852), který jej zkonstruoval v roce 1835.⁶

Jako u většiny loveckých zbraní má i tato zbraň lůžkový závěr. Lůžkový závěr se používal u soustav s pohyblivou hlavní. V tomto případě se jedná o hlavěň sklopnou, kdy je hlavěň spojena se závěrem pomocí ozubu⁷. Otevření závěru a sklonění hlavní je provedeno stlačením páky na spoušťovém obloučku (lučíku). Hlavěň je

Lovecká puška těšínské provenience

vyjímatelná z krátkého předpažbí. Celková délka pušky činí 116 cm, délka hlavně je 76 cm.

Puška je bohatě zdobená na kovových součástech zbraně jako jsou zámkové desky, kohouty, botka pažby a spoušťový oblouček. Je signována na zámkových deskách K. WERLIK IN TESCHEN. Výzdoba je charakteristická rostlinnými a zvířecími motivy a výjevy. Konkrétně na této zbraní vyobrazené zvířecí

motivy představují loveckého psa, lišku, srnu a vodní ptactvo. Na předpažbí a krku pažby je zdobená tzv. „rybinou“, soustavou zkřížených vrubů umožňující pevnější uchycení zbraně. Součástí pažby je lícnice.

Werlikova lovecká dvojka „lefoška“ ze sbírek Muzea Těšínska je pěkným exemplářem oblíbených loveckých zbraní používaných v 2. polovině 19. století, které dokládají vysokou úroveň těšínského puškařství této doby.

Lovecká puška těšínské provenience, detail

POZNÁMKY

- 1 Přír. č. 232/70, fond Militária, podfond Střelné zbraně.
- 2 Letošniková, L.: Lovecké zbraně v Čechách. Praha 1980, s. 36.
- 3 Kruczek, J.: Rusznikarstwo szkoły cieszyńskiej. Pszczyna 2001, s.188-192.
- 4 Kruczek, J.: c. d., s. 240.
- 5 Kruczek, J.: c. d., s. 189.
- 6 Křížek, L.; Čech, Z. J. K.: Encyklopedie zbraní a zbroje. Praha 1999, s. 141-142.
- 7 Lugs, J.: Ruční palné zbraně. I. díl. Praha 1956, s. 67.